خوێندكارانی كوردستان و بڕێک سەرنج.. ئەمجەد شاكەلی

ئەمڕۆ لە دیدارێكیدا لەگەڵ هەندێك لە خوێندكارانی زانستگە جیاوازەكانی هەرێمی كوردستاندا، سەرۆك وەزیرانی هەرێم، مەسروور بارزانی، گوتی:"خوێندن لەو زانكۆیانەی كە حكومین بە خۆرایین و حكومەت بە خۆڕایی خوێندن دابین دەكات بۆ ئەو قوتابییانەی كە لەم زانكۆیانە دەخوێنن. داواكردنی دەرماڵە بۆ خوێندنی خۆڕایی لە هیچ شوێنێكی جیهان نییە…لەهیچ شوێنێك شتی وانییە كە بڵێی من بە خۆڕایی دەخوێنم و دەبێت بڕەپارەیكیشم وەك دەرماڵە پێبدەن بۆ ئەوەی بخوێنم” .

ئەوانەی هاوڕێی سەرۆكی حكوومەت بوون لەو دیدارەیدا، وەزیری خوێندنی باڵا و سەرۆكی زانستگەیەك بوون، كە هەردوویان بەرپرسی ڕاستەوخۆی خوێندنی زانستگە و خوێندكاران. بێجگە لەوە من هیچ گومانێكم لەوەدا نییە، كە سەرۆكی حكوومەت و هەر بەرپرسێكی باڵای كوردستان، بەو دوو هاوڕێیەی لەگەڵ سەرۆكی حكوومەتیشدا بوون لەو دیدارەیدا، دەیان و سەدان ڕاوێژكار و جێگر و سكرتێر و یارمەتیدەر و كارمەند و دەستوپێوەند و خەڵكیان لەبەردەستدایە و زۆر بە ئاسانی دەتوانن، دەستیان بە هەموو زانیارییەكی ڕاست و دروست و نوێوە، لەمەڕ هەر پرس و بابەتێكەوە، نەك تەنێ پێوەنددار بە كوردستانەوە، بەڵكە بە هەموو گەردوونەوە و بە زووترین كات، بگات. لەم سەردەمی جیهانگەری و پێشكەوتنی تەكنۆلۆگییەدا، دەست بەركردنی زانیاری كارێكی گەلێك سانایە بۆ هەموو مرۆڤێك، بەتایبەت بۆ كەسانێك، كە لە لووتكەی دەسەڵاتدا بن. لێ مخابن، لەو دیدارەی سەرۆكی حكوومەتدا وا نەبوو! ئەو زانیارییەی سەرۆكی حكوومەتی هەرێمی كوردستان، لەمەڕ خوێندنی خۆڕایی و دەرماڵەی خوێندكاران لە وڵاتانی دیكەی جیهاندا، هەڵە بوو. ئەو دەبوو پێشتر داتای دروستی بۆ ئامادە كردبا، ئیدی بە خۆی یا بە كۆمەكی دەستەكەی، كە لەگەڵیدا كار دەكەن.

من بۆ خۆم ماوەی چل ساڵێكە لە وڵاتی سوێد دەژیم و بڕێكیش خوێندوومە و قەرزی خوێندنم وەرگرتووە و تا ڕادەیەكیش ئاگاداری وڵاتگەلی ئەوروپا و دەوروبەری سوێدم. تەواوی خوێندنی سوێد، لە هەموو خوێندنگە و زانستگەكاندا هەر لە پۆلی یەكەمی سەرەتاییەوە تا پۆست دەكتۆرایش، هەمووی بە خۆڕایی و مفتە و خوێندكار یەك قل پارە بۆ خوێندن نادات. تاكە تاكەیەك خوێندنگەی تایبەت لێرە و

لەوێ هەن، بە پارە تێیاندا دەخوێنرێت، لە ژمارەیان ناگاتە ژمارەی پەنجەی دەست. هەموو شاگردێک لە تەمەنی نێوان 16-20 ساڵان و لە پۆلی دەیەمەوە، مانگانە وەک دەرماڵە 1250 کرۆنی سوێدی مفتی دەدرێتێ. کە خوێندکار دەچێتە خوێندنی دوای ئامادەیی و زانستگە، ئیدی ئەگەر ئارەزووی لێبێت، دەتوانێت قەرزی خوێندن(بە عەرەبی:منحة دراسیة، بە فارسی:کمک هزینه تحصیلی، بە ئینگلیزی: Study grant) وەربگرێت، چون هەن قەرز وەرناگرن و لەگەڵ خوێندنەکەیاندا کار دەکەن و خۆ دەژێنن. ئێستا لە ساڵی 2021دا مانگانەی هەر خوێندکارێکی زانکۆ، ئەگەر قەرز وەرگرێت 10928 کرۆنە، کە 7328 کرۆنی بە قەرز دەژمێردرێت و 3600 کرۆنی بە دەرماڵە، واتە: مفت وەریدەگرێت. لە ساڵی 2022دا ئەو پارەیە دەگۆڕێت و دەبێتە 11088 کرۆن لە یەک مانگدا، کە 7436 کرۆنی قەرزە و 3652 کرۆنی دەرماڵەی مفتە. ئەو پارەیەی خوێندکار وەک قەرز وەریدەگرێت، پاش تەواوکردنی خوێندن گەرەکە مانگانە بەشێکی بگێڕێتەوە بە حوکوومەت تا بەرەبەرە هەمووی تەواو دەبێت، کە ڕەنگە چەندین ساڵ بخایەنێت، ئەو بەشەی دەرماڵەیە، ئەو وەک شیری دایکی نۆشی گیانی دەکات و هیچ لەسەری ناکەوێت. خوێندکار دەتوانێت تەنیا دەرماڵەکە وەرگرێت و قەرزەکە وەرنەگرێت، ئەگەر بتوانێت بەو دەرماڵەیە بژێت. خوێندکار چ ئەوانەی قۆناخی ئامادەیی و چ هی زانستگە، مافی ئەوەی هەیە کارتێکی مانگانە یا ساڵانە بۆ هاتوچۆی نێو ئەو شارەی تێیدا دەژی و دەخوێنێت، بە ئۆتۆبووس، شەمەندەفەری سەرزەوی و میترۆ بکڕێت بە نیوەی نرخی ئاسایی خەڵکی ئاسایی و بە هاتوچۆی نێو تەواوی سوێدیش هەر بە نیوە نرخە ئاساییەکە دەتوانێت بگەڕێت. خوێندکار، بە نیوە نرخ دەچێتە سینەما، شانۆ، مەلەوانگە و دەیان جێگەی دیکە. لە تەواوی ئەوانەدا خوێندکار و خانەنشین وەک یەک دەژمێردرێن، هەردوویان نیوەنرخ دەدەن. خوێندکار لەو خواردنگە و ڕیستۆرانتانەی نێو زانستگەکان، بە نیوە نرخ دەخۆن. بێجگە لەوانە، خوێندکار زۆر شتی دیکە دەیگرێتەوە و سوودمەند دەبێت لێیان.

خوێندکارانی کوردستان تەنیا کێشەی دەرماڵەیان نییە، ئەوان کێشەی بەشە ناوخۆییەکانیشیان هەیە، کە پڕن لە ناڕێکی و پێگرفت و سەختی.
ئەو هەموو زانستگە و خوێندنگە تایبەت و ئەهلی و بیانیانەی لە کوردستان کراونەوە و هەن و ڕیگەپێدراون، زیانێکی یەکجار مەزن و کاریگەرییەکی یەکجار خراپیان لەسەر جڤاک و فەرهەنگی گەلی کوردستان و زمانی کوردی داوە و کردووە. کارێکی وایان کردووەتە سەر خوێندن و خوێندکار، کە بەسەر دوو جەمسەردا دابەش بن. بەچکە دەوڵەمەند و سەرمایەدار و بەرپرس و مشەخۆران، دەچنە خوێندنگە و

زانسگەی تایبەت، کە خوێندن تێیاندا بە پارەیە و بە زمانی ئینگلیزی، فرانسی، تورکی، ئەڵمانی و… فرەتر بە ئینگلیزییە. ئەو جۆرە خوێندنگە و زانستگەیانە خوێندکارێکی تەمبەڵ و کەمنمرە، کە لە پۆلی دوانزدەی ئامادەییدا 50ی هێناوە، کە لە زانستگە حوکوومەتییەکە وەرناگیرێت، لەوێ تەنیا لەبەر ئەوەی پارە دەدات، وەردەگیرێت. کاتێکیش ئەمەی زانستگەی تایبەت خوێندن تەواو دەکات، لەبەر زمانە ئینگلیزییەکەی و لەبەر ئەوەی بەچوە دەوڵەمەند و بەرپرسە، زۆر بە ئاسانی کاری دەستدەکەوێت و بەچوە هەژارە دەرچووەکەی زانستگە حوکوومەتییەکەیش، کە دەبێ ڕکابەری بەچووە دەوڵەمەندەکەی دەرچووی خوێندنی تایبەت و زمانی ئینگلیزییەکە بکات، پێی ناکرێت و لەو پێشبڕکێ نایەکسانەدا دەدۆڕێت.

هەزاران بەرپرس و دەستڕۆ و دارا و گیرفانپڕی کوردستان، کە بەشێکی زۆریان لە کوردستان خوێندیان تەواو نەکردووە و بەوانامە و بەڵگەی ساختەیان بۆ کراوە، ساڵانە دەچنە دەرەی کوردستان، تورکیا، ئێران، لبنان، میسر و…هەر وڵاتێکی دیکە یا خۆیان لە کەرکووک، ڕەمادی، شارەبان، باقوبە، مووسڵ و تەنانەت چڕپڕکترین شوێنی عیراق ناونووس دەکەن و دوای ماوەیەک پلەی ماستەر یا دەکتۆرا وەردەگرن و دێنەوە و دەبنە بەڵا بە ئەو هەزارانەی لە زانستگە حوکوومەتییەکانی کوردستان خوێندنیان تەواو کردووە و ڕکابەرییان دەکەن.

خوێندکارانی کوردستان مافی ڕەوای خۆیانە دەرماڵەیەکی باش وەرگرن و منەتیان بەسەردا نەکرێت. ئەگەر ئەوە بکرێتە بیانوو، کە حوکوومەتی عیراق لە ساڵی 2014ەوە چەندین ملیار دۆلاری بۆ کوردستان نەناردووە و قەرزداری کوردستانە و ئەوە پارەی خوێندکارانە و بەغدا خواردوویەتی و هەموو جارێک ئەو ڕستەیە بدرێت بە گوێی خوێندکار و کارمەند و کارگەر و چینەکانی خوارەی کۆمەڵدا، ئەدی وەزیر و گزیر و جەنەڕاڵ و ڕاوێژکار و جێگری وەزیر و بەڕێوەبەرە گشتییە خانەنشینکراوە بندیوارەکان، بۆ مووچە و دەرماڵە و پشتماڵە و ژێرماڵە و بانماڵەی خۆیان ڕێک و بێ کێشە وەردەگرن، ئەوە لە کاتێکدا، کە بەردەوام باس لە چاکسازی دەکرێت! تەواوی پارەیەک بە ئەو دەرماڵەیەی خوێندکاران دەڕوات، بە قسەی مەلا بەختیار، کە یەکێکە لە سەرانی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان، 10 میلیۆن دۆلارێک دەکات.

لە کوردستان، دەیان هەزار لەو بندیوارە مفتەخۆرانە هەن، هەریەکە و مانگانە دەیان هەزار دۆلاریان بۆ خەرج دەکرێت، کە سەرلەبەری پارەیەکی وەریدەگرن، وەک چۆن گۆشتی بەراز و سەگ لە ئایینی ئیسلامدا حەرامە، ئەو پارە و مووچەیەی ئەوانیش وەها حەرامە. ئەوانە لە ساڵانی 1990ەوە تا هەنووکە ئەو مووچە و پارەیە

وەردەگرن، حوکوومەت بە بڕینی ئەو پارە حەرامەی ئەو مفتەخۆرانەی بندەوارە، نە تەنیا دەرماڵەی خوێندکارانی هەرێمی کوردستان، ئەگەر مەبەستی بێت، دەتوانێت دەرماڵەی تەواوی خوێندکارانی هەموو کوردستانی گەورە دابین بکات.

بەشە هەرێمەکەی باشووری کوردستان، سیستەمێکی خوێندن پێڕەو دەکات، بەجگە لەوەی ئاستی زانین و زانست چەندی بیری لێ بکەیتەوە نزمە، کادرێکی زۆری ناکارایش لە بواری ناپێویستدا دەنێتە بەرهەم و دەخاتە نێو جڤاک و بازاڕی کارەوە، کە بێجگە لە زیان چ سوودێکیان نییە، چون ئەوانە دەبنە لەشکرێکی بێکار و بێبەرهەم.

تەواوی ئەوانە کێشەن، لە مرۆڤی دەوڵەمەند و سەرمایەدار و تێر و دەسەڵاتدار، لەبەر ئەوەی بە خۆی لە وەها حاڵێکدا ناژی، هەرگیز ناتوانێت هەست بەو جیاوازییانە بکات. پیرەمێردی شاعیر لەمێژە گوتوویەتی:

پیاوی تێر ئاگای لە برسی نییە، بە ماڵە ئەخوێڕێ هیچ ترسی نییە.

27-11-2021

ئەمجەد شاکەلی